

“ኢትዮጵያ” እንደ ጥቁር ሕዝቦች አርማ

ከፍያለው አባተ (ዶ/ር)¹

መግቢያ

የሀገራቸውን ታሪክ በቅጡ ሳያውቁ እድሜያቸውን ካሳለፉት (የተማሩ) ኢትዮጵያውያን መካከል አንዱ እኔ ነኝ። “ክፉ ጎረቤት ልባም ያደርጋል” እንደሚባለው፤ ይህ የራሱን ኢትዮጵያዊነት ሳይቀር ጥያቄ ውስጥ ያስገባ መንግሥት፤ ስለሀገራችን ታሪክ (በተለይ ስለጥንታዊ ታሪካችን) እንዳቅሜ እንዳነብና እንዳሳለፍ አድርገናል። አንባቢዎች እንደምትረዱት ይህ (የኢሕአዴግ) መንግሥት ሀገሪቱን በጎሳ ከፋፍሎ የኢትዮጵያን ቀጣይነትና የሕዝቦቿን መልካም ግንኙነት መሸርሸር ከጀመረ ወዲህ፤ ገና አሁን ብለን አዲስ ሀገር የምንቆረቁር ይመስል፤ ሀ) የኢትዮጵያን ምንነት (ትርጉም) ለ) የኢትዮጵያን እድሜ (ጥንታዊነት) እና ሐ) ኢትዮጵያዊነትን (ዜግነትን) መነጋገሪያ አደርገናቸዋል። እንዲያውም ከመነጋገሪያነት አልፎ መነታረኪያ ሁነዋል። ንትርኩን በተመለከተ ስለአማራና ኦሮሞ “እውነተኛ” የዘር ታሪክ የጻፉት ፕሮፌሰር ፍቅሬ ቶሎሳና ከኢሳት ጋዜጠኛ (ከወንድማገኝ ጎሹ) ጋር ቃለ ምልልስ ያደረጉት ፕሮፌሰር ሀይሌ ላሬቦ የቅርብ ጊዜ/ትኩስ (ምናልባትም ገና ያላቋረጡ) ምሳሌዎች ናቸው።

በውሱኑ የታሪክ ንባቤ እንደተረዳሁት፤ በእቅድ (ሆን ተብሎ) ይሁን ወይም ባጋጣሚ (ባለማወቅ) ይህን “ኢትዮጵያ” የተሰኘ ጥንታዊ ቃል ሌሎች (የውጭ ዜጎች) እንደሚረዱት እኛ አልተረዳነውም። ተምረናል የምንለው ኢትዮጵያዊያን (ስለጥንታዊት ኢትዮጵያ የሚጽፉት አንዳንድ የታሪክ ባለሙያዎቻችን ጭምር) ስለ ጥንታዊት ኢትዮጵያ አንድ ወጥ የሆነ ግንዛቤ (perception) ያለን አልመስለኝም። አንድ ወጥ ግንዛቤ ባለመኖሩም የተነሳ የጥንት ኢትዮጵያ ጉዳይ በተወሳ ቁጥር መደናገር ይታያል። “ኢትዮጵያ” የሚለው ቃል በተወሳ ቁጥር የኛን ሀገርና እኛን(ዜጎቿን) ብቻ የሚመለከት ይመስለናል። ግን አይደለም።

እኔ እንደተረዳሁት “ኢትዮጵያ” የተሰኘው ቃል የተለያየ ሀሳብ (concepts) ያዘለ ልዩ ልዩ ትርጉም ያለው ቃል ነው።

1. ኢትዮጵያ እንደ ቀለም መለያ ሁኖ የጥቁር ሕዝቦች መጠሪያ/መታወቂያ በመሆን ለብዙ ዘመናት ሲያገለግል የኖረ ነው።
2. ኢትዮጵያ እንደ ሀገር መጠሪያ (ስም) ሁኖ ሲያገለግል ቆይቷል፤ አሁንም እያገለገለ ነው።
3. ኢትዮጵያ በሰሜን ኬንትሮስና (tropic of Cancer) በደቡብ ኬንትሮስ (tropic of Capricorn) መካከል ለሚገኙት የአፍሪካ እጽዋትና እንስሳት አጠቃላይ መጠሪያ (መለያ) የሆነ ቃል ነው።

“ኢትዮጵያ” የተሰኘው አንድ ቃል የተለያየ ትርጉም ይዞ ለተለያየ ጉዳይ ጥቅም ላይ መዋሉ ራሱን የቻለ መደናገርን ይፈጥራል። ታዲያ ይህች ጽሑፍ የታዘብኩትን መደናገር (ሲሆን) ጨርሶ በማስወገድ ያለዚያ ደግሞ በማቃለል አስተዋጽኦ እንደምታደርግ ተስፋ አለኝ።

በተራ ቁጥር አንድ የመደብኩት ኢትዮጵያ የጥቁር ሕዝቦች ሁሉ መለያ/መጠሪያ ስለሆነ በጥቁርነታችን እኛንም ያካትታል። ስለሆነም ስለኢትዮጵያና ስለኢትዮጵያዊነት የተተረኩና የተመዘገቡ (ክፉም ደግሞ) ጉዳዮች ካሉ (በጥቁርነታችን) ከዓለም ጥቁር ሕዝቦች ጋር አብረን የምንጋራቸው ናቸው። በተራ ቁጥር ሁለት የመደብኩት ኢትዮጵያ የሀገራችን የግል መጠሪያ ስለሆነ በዜግነት የምንታወቅበት የግል መለያችን/መታወቂያችን ነው። የሀገራችን ዜጋ ያልሆነውን ጥቁር ሕዝብ አይጨምርም። እኛ ግን በተራ ቁጥር አንድም ሆነ በተራ ቁጥር ሁለት የመደብኩት ኢትዮጵያዊነት ስለሚመለከቱን (በበጎውም በክፉውም) ከሌላው ጥቁር ሕዝብ የተለየ/የበለጠ ቦታ ይኖረናል። የእኛ ኢትዮጵያዊነት እጥፍ ድርብ ነው፤ በጥቁረትም በሀገር ዜግነትም ኢትዮጵያዊያን ስለሆንን።

¹ የጅኦግራፊ ተማሪ ነኝ (ያውም የፊዚካል ጅኦግራፊ)። ስለሀገሪ ራሱን ለማስተማር ሳነብ ከወሰድኳቸው ማስታዎሻዎች አንዳንዶቹን አጠናቅቆ ነው ይህቸን ጽሑፍ ያቀረብኩላቸው። ጽሑፉ ለታሪክ ባለሙያዎች ግልብ (shallow) ሊሆን ይችላል፤ ለኔ ቢጤው ጀማሪ የታሪክ ተማሪ ግን ትንሽም ቢሆን እሚያበረክተው ፍሬ ነገር ሊኖር ስለሚችል እነሆ። አንባቢዎች ገምቤ ትቺቶቻችሁን አትንፈጉ።

በዚች ጽሑፍ ላካፍላችሁ የፈለግሁት በአንደኛው ተራ ቁጥር የመደብኩትን ኢትዮጵያ ብቻ የሚመለከት ይሆናል። በተራ ቁጥር ሁለትና ሦስት የተመደቡትን በተራቸው (ሲመቸኝ) ላንባቢዎች ለማስተላለፍ ምኞት አለኝ። በዚህ ጽሑፍ ውስጥ “ኢትዮጵያ” የሚለው ቃል (የተለየ መግለጫ ካልተሰጠው በስተቀር) ጥቁር ሕዝቦችን ሁሉ የሚወክል እንጂ ሀገራችን የሚወክል አይደለም።

የኢትዮጵያ ጥሬ ትርጉም

በተለያዩ ጽሑፎች (S. Munro Hay, 2002, R. Pankhurst, 2001, D.N. Levine, 2000, J. E. Harris, 1998, L.E. Barrett (Sr.), 1992, Graham Hancock, 1992, በሌሎችም) እንደምናነበው “ኢትዮጵያ” (Aethiopia) ማለት በግሪክኛ የተቃጠለ ፊት (burnt face) ማለት ነው። ቃል ቢቃል ከተረጎምነው ፊት-ጠባሳ ማለት ይሆናል። ነገር ግን ይህንን ግሪካዊ ቃል በርካታ (የጥንትም ሆኑ የቅርብ ጊዜ) ምሁራን የተረጎሙት “ጥቁር” በሚል ነው። በፈረንጅኛ እይታ የቀይ ዳማውም፣ ጠይሙም ምድቡ ያው “ጥቁር” ነው። ስለዚህ “ኢትዮጵያ” የተሰኘው ቃል (እኛን ጨምሮ) ለጥቁር ሕዝቦች ሁሉ መጠሪያ ሆኖ ሲያገለግል የኖረ ነው።

“ኢትዮጵያ” የተሰኘው ቃል ለጥቁር ሕዝቦች መጠሪያ፣ መለያና መታወቂያ ሆኖ ሲያገለግል ለመኖሩ (ከላይ ከተጠቀሱት ምንጮች በተጨማሪ) ጥቂቶቹ (በእንግሊዝኛ) እንደሚከተለው ተዘርዘረዋል።

1. **In ancient times “African” and “Ethiopian” meant the same thing: A Black.** This of course, was before the Caucasians began to reorder the earth to suit themselves and found it necessary to stake their birthright over the Land of the Blacks. (Chancellor Williams, 1987, pp.30-31).
2. ---- **Africans were collectively called Ethiopians,** --- (R.O. Collins and J.M. Burns, 2007, p.175)
3. **An Ethiopian was a person whose skin color was considerably darker than the inhabitants of the Greco-Roman world** (J. Harris, 1998, p.34)
4. **In the earliest Greek edition of the Bible, the Hebrew term ‘Cush’ was translated as ‘Ethiopia’ and was used to refer to the entire Nile Valley south of Egypt, including Nubia and Abyssinia** (Graham Hancock, 1992, 449-450).
5. **The term Ethiopia is of Greek origin, and in classical times was used as a generic and rather diffuse designation for the African land mass to the south of Egypt** (Bahru Zewde, 2000, p.1).
6. For Greeks and Romans generally, **Ethiopians meant dark skinned peoples who lived south of Egypt** (D.N. Levine, 2000, p.1).
7. For Greco-Latin authors and their medieval successors, **Aethiopia characterized the part of the African continent inhabited by dark-skinned people.** Aethiopia is thus defined by its population whose skin color would be essential for the elaboration of the images of Aethiopia. (Edith Bruder, 2008, p. 25).
8. **To the classical authors of the Greek, Hellenistic and Roman world, the Kingdom of Kush and the geographical area were called Ethiopia, and the people Ethiopians – meaning ‘burnt-faced persons’.** The use of this term in modern context, however, is rather confusing as the Kushites and peoples occupying the Ethiopian highlands had very little in common. (Derek A. Welsby, 1996, p.7).
9. **It seems certain that classical historians and geographers called the whole region from India to Egypt, both countries inclusive, by the name of “Ethiopia”, and in consequence they regarded all the dark-skinned and black peoples who inhabited it as “Ethiopians”.** Mention is made of “Eastern” and “Western” Ethiopians, and it is probable that the Easterners were Asiatics, and the Westerners Africans (Wallis Budge, 1928, p.Vii).

² ጥንታዊ ሥልጣኔ በፈለቀባቸው አካባቢዎች (በአፍሪካና በእስያ) ግን፣ የቀይ ዳማውንና ጠይሙንም ቢሆን ፈረንጅ ሊያደርጉት ይፈልጋሉ። ጥንታዊ ሥልጣኔ የጥቁር ሕዝብ ሥልጣኔ ሊሆን አይችልም ለማለት ነው። ጥቁር ሥልጣን ሊሆን አይችልም፣ ሥልጣኔ ከነበረ ፈረንጅ (ነጭ) ሕዝብ ነበር በማለት የጥቁር ሕዝቦችን ሥልጣኔ የራሳቸው ለማድረግ ነው።

10. **Homer, the eighth century B.C. author of the *Iliad and the Odyssey* and Herodotus, the learned historian of the fifth century B.C. classified the populations of Sudan, Egypt, Palestine, Arabia, Mesopotamia (i.e. Iraq and Syria) and India as Ethiopians.** (Robin Walker, 2011, p.578).
11. The land of the Blacks (Africa) was a vast land; a big world. It covers 12,000,000 square miles. From its northern most point in what is now Tunisia to Cape Agulhas (southern tip of Africa) is approximately 5,000 miles; and in its widest extent from east to west it is 4,600 miles. The whole of this second largest continent was once called **Bilad es Sudan**, "the Land of the Blacks," and not just the southern region to which the black people had been steadily pushed from the north. After Asian, Greek and Roman occupations, the term "Sudan" came to indicate the areas not yet taken from the Blacks and was co-extensive with the Ethiopian Empire. **For the Ethiopian Empire once extended from the Mediterranean north and southward to the source of the Nile in the country of Abyssinia which recently reverted to the ancient name of the Ethiopian Empire of which in earlier times it formed its southeastern provinces.** Even as late as the time of Menes, 3,100 B.C. Ethiopia still included three-fourths of Egypt, or up to the twenty-ninth degrees North Parallel. The Asians held the Delta region; hence, the "Two Lands". (Chancellor Williams, 1987, p.44)
12. **"Ethiopians" (a Greek term) or Kushites/Cushites (the Hebrew equivalent) were first and at one time the only inhabitants of western and southern Asia.** Descendants of the early dispersals of Africans across the globe, these were the Blacks described by Georg, Budge, Lugard, Palmer. Al-Jahiz, Balfour, Keith and Rawlinson. Skeletal remains of them date back 95,000 years or more. By 10,000 B.C. the Natufian Culture was established in the region, primarily in Palestine, Dr. Charles Finch suggests that it was the parent of the later civilizations that followed, such as **Sumer (Iraq), Elam (Iran), Arabia Felix (Yemen) and the Indus Valley (India/Pakistan).** (Robin Walker, 2011, pp.583-584).
13. **There were two Ethiopian nations in ancient times (eastern Ethiopia and western Ethiopia). There was an Ethiopian civilization in southern Mesopotamia (Babylon),** but the people in this region did not use their tribal name, Ethiopia, to designate their nationality. They called themselves by the name of the cities that they constructed and inhabited, or they called themselves by an event that happened there; for example, God confused the language of the people at the Tower of Babel (Babel means confusion in Hebrew). This is why the Ethiopian tribes called themselves Babylonians, referring to the city that they constructed. **The people who resided in the lower part of the Tigris, Euphrates Valley were Ethiopians, black in complexion.** We read in Genesis 10:8 "Cush begat Nimrod; ---" **The word Cush means Ethiopia,** and Cush was the father of the Ethiopians. Nimrod was a mighty Ethiopian conqueror and builder in the land of Shinar (Sumer). Nimrod ruled over such cities as Babylon, Erech and Accad. "And the sons of Cush; Seba and Havilah, ----". Now we have learned that Havilah was the son of Cush, who was an Ethiopian. (Windsor, 2003. pp. 16-17).
14. **Cush means black** (Windsor, 2003, p.16). It also refers to Cush the son of Ham. The children of Cush are called Cushites who appeared to have spread along tracts extending from the Nile to the Euphrates and Tigris rivers. There is more than adequate evidence that the ancient nations of **Babylon, Akkadia, Sumer, the Chaldea** were inhabited by **Cushite tribes (Ethiopians),** on all sides of the Tigris and Euphrates rivers. (Rudolph R. Windsor, 2003, p.16). **Those Cushites who lived in lower Mesopotamia during pre-Semitic times were eastern Ethiopians.** These Sumerians or Ethiopians and their kindred appear to have **settled along tracts from Mesopotamia to India.** This area now includes southern Iran, Afghanistan, Pakistan and north-west India. There is blood relationship between the Dravidian tribes of India and the Ethiopian Sumerians. The Sumerian civilization preceded the Babylonian. The Sumerians founded cities that existed more than 4,,000 years B.C. such as: Eridu, Lagsh, Nippur, Kish and Ur. (Rudolph R. Windsor, 2003. P. 17).

ከላይ (በተራ ቁጥር 12፣ 13፣ 14) እንደተጠቀሰው “ኩሽ” የሚለው የአብራሃምን ቃልና “ኢትዮጵያ” የተሰኘው የግሪክ ቃል ትርጉማቸው አንድ ነው። የሁለቱም ቃሎች ትርጉም “ጥቁር” ማለት ነው። ኢትዮጵያ የተሰኘው ቃል በጥቁር ሕዝቦች ታሪክ ውስጥ (ከኩሽ የበለጠ) በሰፊው ጥቅም ላይ ከመዋሉ በስተቀር፣ ኩሽ የተሰኘው ቃልና ኢትዮጵያ የተሰኘው ቃል ልዩነት የላቸውም።

በተራ ቁጥር 10 እንደሚታየው የነዚህ ሕዝቦች ታሪክ ጥንታዊ አፍሪካዊያንን በሙሉ፣ ጥንታዊ ደቡብ እስያንና ጥንታዊ ሕንዶችን ያጠቃልላል። እንዲያውም እንደ ጀራርድ ማሴይ (Gerard Massey) ከሆነ የጥንታዊ ጥቁር ሕዝቦች ታሪክ ጥንታዊ ቻይናን፣ በአውስትራሊያና በፓሲፊክ ውቅያኖስ ደሴቶች ውስጥ የሚገኙትን ጥቁር ሕዝቦች ሁሉ ይጨምራል። ከግብጽ ጀምሮ በአፍሪካ ውስጥ የነበሩ (የኩሽ፣ የካርቴጅ፣ የአክሱም) ጥንታዊ ሥልጣኔዎች፣ በደቡብ እስያ አብባው የነበሩ (የባቢሎን፣ የሱመር፣ የቻልዲ ሥልጣኔዎች በኢራቅ፣ የሌላም ሥልጣኔ በኢራን፣ የኢንዱስ ሸለቆ፣ የሀራፓ ሥልጣኔ በፓኪስታንና በምእራባዊ ሕንድ እስከ ሙምባይ ድረስ) ሥልጣኔዎች ሁሉ (በአርያኖች/Aryans፣ በሞንጎሎች/Mongolians እና በሴማዊያን ከመሠረራቸው በፊት የጥንታዊ ጥቁር ሕዝቦች (የኢትዮጵያዊያን) ሥልጣኔዎች እንደነበሩ ቻንስለር ዊሊያምስ (Chancellor Williams, 1987)፣ ሮቢን ወክር (Robin Walker, 2011) እና ሩድልፍ ዊንደር (Rudolf R. Windsor, 2003) በሰፊው ጽፈዋል። የቻይና ጥንታዊ ሥልጣኔ ሳይቀር በወራሪዎች ከመውደሙ በፊት የጥቁር ሕዝቦች (የኢትዮጵያዊያን/የአፍሪካዊያን) ሥልጣኔ እንደነበር ጀራርድ ማሴይ (Gerard Massey) የተባሉ የክርስትና ሃይማኖትን ምንጭ (origin) ለማወቅ (ለሃያ ዓመታት) ጥናት ያደረጉ ክርስቲያን ካህን የሚከተለውን ጽፈዋል።

Black peoples’ (Ethiopian/African) civilization ranges from Kemet/ancient Egypt in North Africa to Chou Civilization, the area now called China. The invaders of China used the spoils to fabricate societies of their own. Invaders of China created Jainism and Confucims. Those who invaded India created Brahmanism. Those who invaded Asia Minor created Zoroastrianism and Judaism. Those who invaded Kemet/ancient Egypt created “Greek philosophy”, Christianity and Islam. As a part of the process of domination each invading group claimed authorship of the knowledge-base and technology they appropriated from their victims. Christianity is, but stolen Kemetic/Egyptian religious philosophy and spirituality including its rituals and beliefs, reframed in an Aryan image. (kemetway.com/masseyhtml, last accessed February, 2017).

ይህንን ረዥም ዝርዝር (ከ1 እስከ 14) ለማቅረብ የፈለግሁት “ኢትዮጵያ” የተሰኘው ቃል ለአፍሪካዊያንና ለእስያ ጥቁር ሕዝቦች መጠሪያነት የተሰጠ እንጂ ለኛ ሀገር ብቻ የተሰጠ አለመሆኑን ለማሳየት ነው። ከላይ በዘረዘርኩት ማስረጃ (በተራ ቁጥር 1፣ 3፣ 6፣ 7፣ 8፣ 9) በጥንት ጊዜ “ኢትዮጵያዊ”/Ethiopian ማለት ጠቋራ ማለት ነው፤ የሰውን ቀለም እንጂ ዜግነትን አይገልጽም። አሁን “ኢትዮጵያ” የምንላት ሀገር በዚያን ጊዜ (በሀገርነት) አልነበረችም። በ15ኛው ክፍለ ዘመን ፓርቱጊዞች በምእራብ አፍሪካ በኩል ወደ ሩቅ ምሥራቅ ለመሄድ መንገድ መቅደድ እስከጀመሩበት ጊዜ ድረስና ከዚያም በኋላ ለረዥም ጊዜ አውሮፓውያን የአፍሪካ ጥቁር ሕዝብ የሚኖርበትን በሙሉ እንዳንድ ሀገር ያዩት ስለነበር፣ “አፍሪካዊ” ማለት “ኢትዮጵያዊ” ማለት ነበር። በነሱ (በአውሮፓውያን) እይታ “አፍሪካ” የተባለው ቃልና “ኢትዮጵያ” የተባለው ቃል ልዩነት አልነበራቸውም። ስለዚህ በጥንት ጊዜ “ኢትዮጵያዊ” የሚለው ቃል ዜግነትን የሚገልጽ ከሆነ (ቀደም ብሎ እንደተጠቀሰው)፣ ሲሆን ደቡብ እስያዊነትን ያካትታል፤ ያለዚያ ግን (በጠባቡ) አፍሪካዊነትን የሚገልጽ ነበር።

ቁጥራቸው እማይናቅ (በርካታ) ጽሑፎች “ሀገራችን ኢትዮጵያ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ በተደጋጋሚ (40 ጊዜ?) ተጠቅሳለች፣ ኢትዮጵያ የተሰኘውም ቃል ከጥንት ጀምሮ የሀገራችን መጠሪያ ነው” በማለት “ኢትዮጵያ የተሰኘውን ቃል ትርጉም ያጠቡታል። በኔ አስተያየት የተሳሳቱ ይመስለኛል። በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ተደጋግሞ የተጠቀሰው “ኢትዮጵያ” መጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ የገባው ብሉይ ኪዳን ከአብራይስጥኛ ወደ ግሪክኛ ከተተረጎመ በኋላ ነው። ከዚያ በፊት ብሉይ ኪዳን ውስጥ የነበረው ቃል አብራይስጥኛው “ኩሽ” ነበር። ብሉይ ኪዳን ከአብራይስጥኛ ወደግሪክኛ ተተረጎመ የሚባለው ከ285 እስከ 246 ዓመተ ዓለም ባለው ጊዜ ነው። የትርጉሙ ስራ 39 ዓመት ያህል ወስዷል ማለት ነው። ያስተረጎመውም መቀመጫውን አልግዛንድርያ ላይ አድርጎ ግብጽን ይገዛ የነበረ ግሪካዊ በጥሎሚ (Ptolemy) ነው። ይህ በጥሎሚ የመረጣቸው 70 ያህል ሊቃውንት ብሉይ ኪዳንን ሲተረጎሙ “ኩሽ” የሚለውን የአብራይስጥ ቃል “ኢትዮጵያ” በሚል ግሪክኛ ቃል ተኩት። ስለዚህ “ኢትዮጵያ” የሚለው ግሪክኛ ቃል በመጽሐፍ ቅዱስ (በብሉይ ኪዳን) ውስጥ የሰፈረው ከትርጉም በኋላ ነው ማለት ነው። ቀደም ሲል በተሰጠው ዝርዝር (ከ1 እስከ 14) እንደተገለጸው “ኩሽ”/“ኢትዮጵያ” የተባሉት ቃላት ጥቁረትን እሚገልጹ የጥቁር ሕዝቦች መጠሪያዎች ናቸው። ስለዚህ (እኔ እንደገባኝ) በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ያለው “ኢትዮጵያ” የተሰኘው ቃል ጠቅላላ ጥቁር ሕዝብን የሚወክል እንጂ ሀገራችን ብቻ የሚወክል አይደለም። ግን ጥቁር ሕዝቦች ስለሆንን ቃሉ (ኢትዮጵያ) እኛንም ይጨምራል።

“ኢትዮጵያ” የጥቁር ሕዝቦች መጠሪያ ነው” በሚለው ግንዛቤ ላይ በመመስረት እኛን እሚመለከቱም እማይመለከቱም በርካታ የጥቁር ሕዝቦች ታሪኮች ተጽፈዋል። ከላይ (በተራ ቁጥር 12፣ 13፣ 14) እንደተገለጸው በኢንዶ-አውሮፓውያን (Indo-Europeans) ወራሪዎች ከመውደማቸው በፊት፣ የግብጽና የኩሾች (Nile Valley Civilization in Africa)፣ የሱመር (Sumerian Civilization in Iraq)፣ የባቢሎን (Babylonian Civilization in Iraq)፣ የኤላም (Elam Civilization in Iran)፣ የኢንዱስ ወንዝ ሸለቆ (Indus Valley Civilization in Pakistan and Southwestern India)፣ የአረቢያ-ፊሊፒንስ (Arabia Felix Civilization in Yemen)፣ እና ሌሎችም ጥንታዊ የእስያ ሥልጣኔዎች እኛን በቀጥታ እማይመለከቱ ጥንታዊ የጥቁር ሕዝቦች ሥልጣኔዎች ናቸው። በኋላ እንደምጠቅሰው በምእራብ አፍሪካ ኢትዮጵያዊያንና በካርቱጆች መካከል ይካሄድ የነበረውም የወርቅና የባሪያ ንግድ፣ በቀጥታ እኛን የሚመለከት አይደለም። ግን የኢትዮጵያዊያን (የጥቁር ሕዝቦች) ታሪክ ነው። በታሪኩ (እንደማንኛውም ጥቁር ሕዝብ) እንኮራብታለን።

የጥቁር ሕዝቦችን የጋራ ታሪክ የግል ለማድረግ የሚቃጠሉ አንዳንድ ጽሑፎች “ኢትዮጵያ ማለት ጥቁር ሕዝብ ማለት ነው” የሚለውን ትርጉም አንቀበለውም ቢሉ፣ “ኢትዮጵያ” በሚለው ቃል ስር የተመዘገበውን ታሪክ አንቀበልም ማለት ይሆናል። ይህን ትርጉም ውድቅ አድርገን በሌላ ትርጉም እንተካዋለን ቢሉ ደግሞ “የአባን ለይቶት” እንዲሉ ባንዱ ቃል ስር የተመዘገበውን ታሪክ ለሌላ መስጠት ይሆናል። ያንዱን ታሪክ ወስዶ ለሌላ መስጠት ደግሞ ማድላት ብቻ ሳይሆን መስረቅ (የታሪክ ሌባ መሆን)፣ ወይም ማወናበድ ወይም ማሳሳት ነው።

የጥንታዊት ኢትዮጵያ ጅኦግራፊ

የሰው ዘር ምንጭ (origin) ምስራቃዊ አፍሪካ እንደሆነ ይነገራል (L. E. Barrett. Sr., 1992, Robin Walker, 2011, Chancellor Williams 1987)። እስካሁን በምስራቅ አፍሪካ (በአዋሽ ሸለቆና በታንዛኒያ አልዱባይ ዋሻ) የተገኘው የአርኪዎሎጂ ግኝትም ይህንኑ እውነት ያረጋግጣል። እነዚህ ጥንታዊ ሰዎች አፍሪካ ውስጥ በመገኘታቸው “ጥቁሮች ነበሩ” ብሎ መገመት ይቻላል። እነዚህ የመጀመሪያዎቹ ጥቁር ሰዎች ከምስራቃዊ አፍሪካ ተነስተው ወደሰሜን፣ ወደ ሰሜናዊ ምስራቅ፣ ወደ ምእራብና ወደ ደቡብ አቅጣጫ ተሰራጩ። ይህ የመጀመሪያው የሰው ልጅ ፍልሰት መሆኑ ነው። ከአፍሪካ አህጉርም አልፎ ምስራቃዊ አቅጣጫ በመያዝ በእስያ አህጉር ተበተኑ። (Robin Walker, 2011, Rudolf R. Windsor, 2003, Chancellor Williams, 1987)። እነዚህ ጥቁር ሕዝቦች በየሄዱበት (በግብጽ፣ በአረቢያ ፊሊፒንስ፣ በሱመር፣ በባቢሎን፣ በቻልዲ፣ በኤላም፣ በኢንዱስ ሸለቆ፣ በቻይና) አስደናቂ ሥልጣኔዎችን መሥርተዋል (Robin Walker, 2011)። በብዙ መቶ ሺህ ዓመታት ሂደት ውስጥ በወራሪዎች እየተወረሩ ሥልጣኔያቸው እንዲወድም፣ እነሱም (ደቡባዊ አቅጣጫ በመያዝ) እንዲያሸገሹ ተገድደዋል። ጨርሰው ግን አልጠፉም። ኢትዮጵያዊያን (ጥቁር ሕዝቦች) በነባር ነዋሪነት ወይም በተወላጅነት ከአፍሪካ (በእስያ በኩል አድርገው) እስከ ፓሲፊክ ውቅያኖስ ደሴቶች፣ አሁን ድረስ ይኖራሉ (Robin Walker, 2011)።

እነዚህ ኢትዮጵያዊያን (ጥቁር ሕዝቦች) አፍሪካ ውስጥ የመሠረቱት የመጀመሪያው ጥንታዊ ሥልጣኔ የግብጽ ሥልጣኔ ነው። ግብጽ ውስጥ የመሠረቱትም ሥልጣኔ ከ1500 ዓመተ ዓለም ጀምሮ እስከ 1500 ዓመተ ምህረት ድረስ (ለ3000 ዓመታት) በዐረቦች፣ በግሪኮችና በሮማውያን በመወረሩ ተወላጆቹ አፍሪካዊያን (ኢትዮጵያዊያን) ከሜዲትራኒያን ባሕር ወደ ኋላ እንዲያፈገፍጉ ተደርገዋል። በነዚህ (ሥልጣኔያቸውን በተነጠቁና ባፈገፈጉ) ጥቁር ሕዝቦች ላይ በጻፏቸው ጽሑፎች ነው ሐሜርና ሌሎቹ ግሪኮች ስማቸው ሲወሳ እሚኖረው።

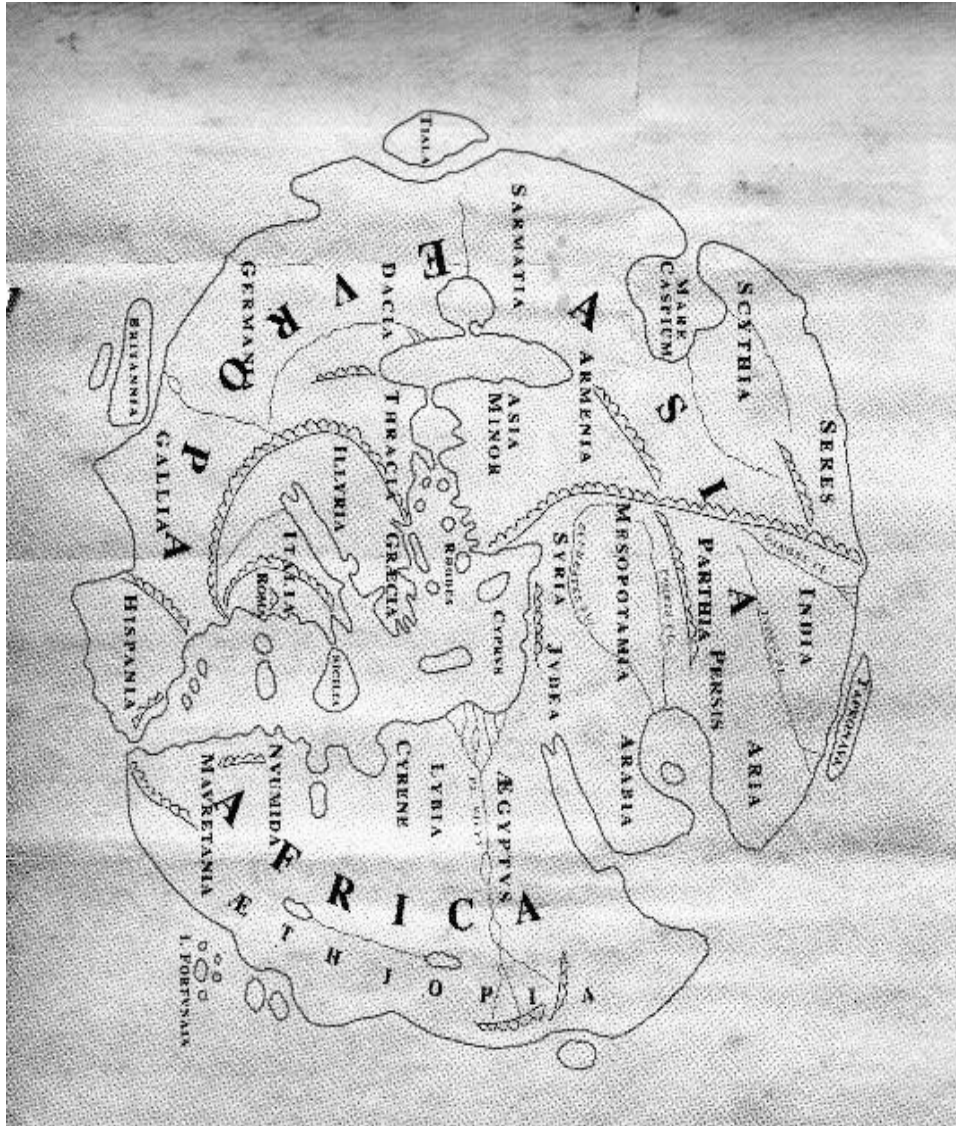
በ900 ዓመተ ዓለም አካባቢ የነበረው ግሪካዊው ሐሜር (ኢሊያድና ኦዲሴይ) በተሰኘው ጽሑፉ፣ “ኢትዮጵያ” መሬት ጠርዝ ላይ (at the extremities of the earth) የሚገኝ፣ እጅግ ሩቅ ምድር ስለመሆኑና ከፀሐይ መውጫ እስከ ፀሐይ መግቢያ ድረስ የተዘረጋ ረዥም ሀገር ስለመሆኑ ጽፏል። እንደ ሐሜር እይታ “ኢትዮጵያዊያንም” ከፀሐይ መውጫ እስከ ፀሐይ መግቢያ ድረስ ተሰራጭተው የሚኖሩ ነበሩ (ካርታ 1)።

በጥንት ጊዜ የሰው እንቅስቃሴ በጣም ውሱን ስለነበረ በሩቅ ስለሚኖሩ ሕዝቦች መረጃ ማግኘት ይከብድ ነበር። በዚህም የተነሳ ግሪኮችና ሮማውያን ስለሩቅ ሕዝቦችና ሀገሮች የነበራቸው ግንዛቤ ብዙውን ጊዜ የተዛባ ነበር። እንደዋና የመረጃ ምንጭ አርገው

³ ዶናልድ ጆሃንሰን (Donald Johanson) በተባለ የሸካጎ ዩኒቨርሲቲ መምህር የተመራ ከአሜሪካና ከፈረንሳይ የተውጣጣ ቡድን በ1974 ዓ.ም. በአዋሽ ሸለቆ ሐዳር በተባለ አካባቢ 3.5 ሚሊዮን ዓመት ይሆነዋል የተባለ የሴት አጽም (የሉሲ) ተገኝቷል። ሪቻርድ ሊኪ (Richard Leaky) የተባሉ አርኪዮሎጂስት በታንዛኒያ ውስጥ (ልዩ ስሙ አልዱባይ ዋሻ) ከሉሲ ቀጥሎ በጣም ረዥም እድሜ ያሰቆጠረ የሰው አጽም ተገኝቷል። እስካሁን በዓለም ውስጥ ከተገኙት የሰው አጽም ቅሪቶች በጣም ረዥም እድሜ ያላቸው የአዋሽ ሸለቆውና የአልዱባይ ዋሻው ግኝቶች ናቸው።

የሚጠቀሙባቸው የሃይማኖት ጽሑፎችንና አንዳንድ ልቅምቃሚ የነጋዴ ወሬዎችን ነበር። በዚህም የተነሳ የሚጽፏቸው ጽሑፎችም ሆኑ የሚነድፏቸው ካርታዎች የተዛቡ (ከእውነቱ የራቁ) ስህተት የበዛባቸው ነበሩ። ቢሆንም የመሰላቸውን ከመጻፍ አልተቆጠቡም።

ካርታ 1. እነሐሜር በአእምሯቸው የቀረጹትን ዓለም ለማሳየት በሰባት ዓመተ ዓለም በሮማውያን የተሰራ የዓለም ካርታ

ምንጭ: Jeremy Harwood and Sarah Bendall (2006), *To the Ends of the Earth: 100 Maps that Changed the World*, F+W Publications Inc., printed and bound by Midas Printing, China, p. 23.

በካርታ 1 ላይ የሚታየው የዓለም ካርታ ለግሪኮችና ለሮማውያን መውጫ መግቢያ (ቀዬ) የሆነውን የሜዲትራኒያን ባሕር ማእከል/እምብርት (center) ያደረገ ነው። ሌላው ሀገርና አህጉር ሁሉ በነሱ ዙሪያ (እነሱን ከቦ) የሚገኝ ነው። እንደሚታየው የአፍሪካ አህጉር የጨረቃ ቅርጽ ይዞ ከምስራቅ ወደምእራብ ተጋድሟል። አፍሪካና እስያም የተያያዙበት መሬት (በካርታው ላይ ሲታይ) በጣም ሰፊ ነው። በአፍሪካ ደቡባዊ ጠርዝ ላይ ኢትዮጵያ ከምስራቅ ወደምእራብ ተዘርግቶ ይታያል። የኢትዮጵያ እርዝመት (ካርታው ላይ ሲታይ) ከምእራብ እስከ ምስራቅ የሚገኘውን አፍሪካን የሚያካትት ይመስላል። እንደተባለውም

ኢትዮጵያ ከምድር ጠርዝ ላይ ያለ ይመስላል። የዐባይ ወንዝ ከደቡባዊ የምድር ጠርዝ ላይ (ከኢትዮጵያ) ተነስቶ ግብጽን አቋርጦ ወደ ሜዲትራኒያን ባሕር ይገባል።

ሐሜር ጥንታዊ ኢትዮጵያን፣ ምስራቅ ኢትዮጵያና ምእራብ ኢትዮጵያ ብሎ በሁለት ክፍሎች ነበር። ምእራብ ኢትዮጵያ የተባለው የቱ ነው? ምስራቅ ኢትዮጵያ የተባለውስ የቱ ነው? በሚለው ጥያቄ ላይ ጽሑፎች የተለያዩ መልስ ይሰጣሉ። አንዳንዶቹ (Rudolf R. Windsor, 2003; Robin Walker, 2011; Chancellor Williams, 1987) ምእራብ ኢትዮጵያ የተባለው አፍሪካ ሲሆን፣ ምስራቅ ኢትዮጵያ የተባለው ደግሞ እስያ ነው ይላሉ። ሌሎቹ ደግሞ (Edith Bruder, 2008) ምስራቅ ኢትዮጵያ የተባለው የዐባይ ሸለቆ አካባቢ ሲሆን ምእራብ ኢትዮጵያ የተባለው ከስህራ በታችና ከዐባይ በስተምእራብ ያለው ጥቁር ሕዝብ ነው ይላሉ።

ኩሾች ከሐሜር በፊት ጀምረው (ለአንድ ሺህ ያህል ዓመታት) ከዐባይ ሸለቆ እስከ ፍልስጤም ድረስ ያለውን ምድር ይገዙ የነበሩ ኃያልና ገናናዎች ነበሩ (Derek A. Welsby, 1996)። ሐሜር በኩሾች መንግሥት (Kushitic empire) ሥልጣኔና ኃያልነት በመማረኩ፣ መወደስ የሚገባቸው ኃያልና ሥልጡን ኢትዮጵያዊያን ናቸው (----- the powerful Kushitic empire of Meroe on the Nubian Nile, whose inhabitants were perceived as being **very civilized**, “**the admirable Ethiopians**”) ማለቱ በተለያዩ ጽሑፎች ተመዝግቧል (Edith Bruder, 2008, pp.25-26)። ሐሜር ያደነቃቸው ማዕከላቸውን ሜሮኤ (Meroe) ላይ አድርገው ፍልስጤምን፣ ግብጽንና ቀሪውን (አብዛኛውን) የዐባይ ሸለቆ አጠቃልለው ይገዙ የነበሩትን ኩሾች ወይም ኢትዮጵያዊያን (ጥቁር ሕዝቦች) ነው። አንዳንድ ጽሑፎች (ለምሳሌ እንደ Edith Bruder, 2008) እንደሚሉት ይህ ውዳሴ የሐሜርን ምስራቅ ኢትዮጵያ (በአፍሪካ በስተምስራቅ ያሉትን ጥቁር ሕዝቦች) ብቻ የሚመለከት ነው። በስህራና በስህራ በስተደቡብ የሚኖሩትን (ምእራብ ኢትዮጵያ ብሎ የመደባቸውን) ኢትዮጵያዊያን ግን በማወደስ ፈንታ ያልሰለጠኑ(savage)፣ አውሬዎች (bestial)፣ እማይታመኑ/አታላዮች (treacherous) እያለ እንዳረካከሳቸው ተመዝግቧል (Edith Bruder, 2008, pp.25-26)።

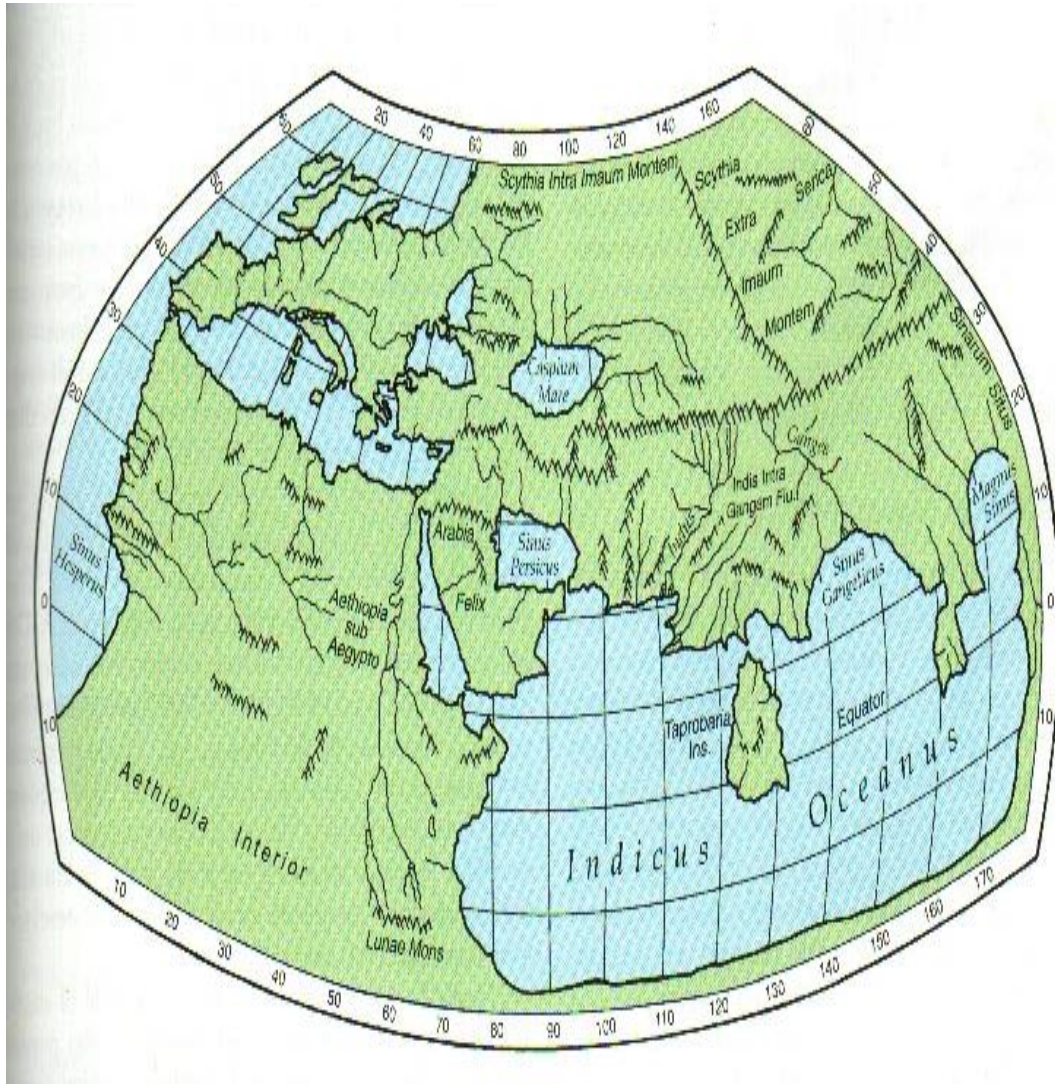
ከሐሜር በኋላ በ440 ዓመተ ዓለም አስዋን (Aswan) ድረስ ሂዶ አይቷል የሚባለው ሂሮዶቲስ የሜሮኤዎቹን ኢትዮጵያዊያን (ጥቁር ሕዝቦች) መለሎዎች፣ ቆንጆዎች፣ ብልሆች/ብልጦችና ሰላም ወዳዶች (the tallest and most beautiful men in the whole world, and as being cunning but peace loving), በማለት ሲያመሰግናቸው፣ በደቡብ-ምእራብ አቅጣጫ የሚኖሩትን ኢትዮጵያዊያን (ጥቁር ሕዝቦች) ግን እንደሚከተለው ጥምብ እርኩሳቸውን አውጥቶ ከሰው ተራ ያወጣቸዋል።

----- In the southwest, live creatures with dog heads, creatures without heads, whose eyes, according to the Libyans are on their chests; and also wild men and women, and many less fabulous beasts. (Edith Bruder, 2008, pp. 25-26).

ከሂሮዶቲስ በኋላ በመጀመሪያው መቶ ዓመተ ዓለም ዲዮዶረስ ሲሲለስ (Diodorus Siculus) የተባለ ሰው ወደ ግብጽ ሂሮ በሜሮኤ አካባቢ የሚኖሩትን ምስራቃዊ ኢትዮጵያዊያን (ጥቁር ሕዝቦች)፣ አማልክትን በማምለክ የመጀመሪያዎቹ የሆኑና አማልክትም የሚወዷቸው ናቸው ይላቸዋል። ከሜሮኤ በስተደቡብና በስተምእራብ በኩል የሚኖሩትን ኢትዮጵያዊያን (ጥቁር ሕዝቦች) ግን ማጥቁላዎች፣ አፍንጫ ጎራዳዎች፣ ፀጉረ ከርዳዳዎች፣ ያልሠለጠኑ የዱር አውሬዎች ይላቸዋል (Edith Bruder, 2008, p.26)። እዚህ ላይ ዋናው ነጥባችን የኢትዮጵያዊያንን (የጥቁር ሕዝቦችን) ስርጭት ማየት ስለሆነ ወደካርታዎቹ እንመለስ።

ከክርስቶስ ልደት ሁለት መቶ ዓመታት በኋላ “ኢትዮጵያ” በመባል የሚታወቀው ጥቁር ሕዝብ የሚገኝበት አካባቢ በሚከተለው ጥንታዊ የአፍሪካ ካርታ (ካርታ 2) ላይ ይታያል። ካርታ 2: ከካርታ 1: የሚሻል ይመስላል። የአፍሪካ ቅርጽም፣ የዐባይ ወንዝ መነሻም ትንሽ ወደ እውነቱ የቀረበ ነው።

ካርታ 2: በሁለት መቶኛው ዓመት ምህረት የተሰራ የዓለም ካርታ

ምንጭ: G. Fellman (2008) Introduction to Geography, 11th ed., McGraw Hill International, Boston, p. 5

በዚህ ካርታ (ካርታ 2) ላይ “ኢትዮጵያ” ሁለት ቦታ ላይ ተጽፎ ይታያል። አንደኛው (Aethiopia sub Aegypto) በግብጽ በስተደቡብ ያለው ሜሮኤን ማዕከል አድርገው በኃያልነታቸው የታወቁትንና በግሪኮቹ (በሐሜር፣ በሂሮዶቶስና በዲኦዶሪስ) የተመሰገኑትን ኢትዮጵያውያን መኖሪያ እሚያሳይ ነው። ሁለተኛው (Aethiopia Interior) ከምእራብ ወደ ምስራቅ ተጽፎ የሚታየው የተሰደቡት ኢትዮጵያውያን መኖሪያ መሆኑ ነው። በዚያን ጊዜ “ኢትዮጵያውያን” በመባል የሚታወቁት (በግሪኮች የተወደሱትም የተሰደቡትም) ጥቁር ሕዝቦች ከግብጽ በስተደቡብ ብቻ ሳይሆን በምእራብ አፍሪካም ተሰራጭተው ይገኙ እንደነበር ይህ ካርታ (ካርታ 2) ያመለክታል።

ምእራብ አፍሪካ ድረስ ተሰራጭተው ይኖሩ የነበሩት ጥቁር ሕዝቦች “ኢትዮጵያውያን” ተብለው ይታወቁ እንደነበር በ600 ዓመተ ዓለም በምእራብ አፍሪካ ጠረፍ ከሚኖረው ሕዝብ ጋር ይነግዱ የነበሩ (መሠረተ ፊንቃዊያን) የካርቱጅ ወይም የጥንታዊ ቱኒዚያ ዐረቦች ሪፖርት በማስረጃነት ሊያገለግል ይችላል። ሪፖርቱ እንደሚከተለው ተተርጉሟል።

ካርቲዎች በአፍሪካ በስተምእራብ በኩል እስከ አትላንቲክ ውቅያኖስ ያለውን ንግድ ለመቆጣጠር ፈልገው በ600 ዓመተ ዓለም ሐኖ (Hanno) የተባለ የመርከበኞች አዛዥ (ከንግድ ሠራዊቱ) ጋር አሰማሩ። ሐኖ ጅብራልታርን አልፎ፣ የአትላንቲክ ውቅያኖስን ጠረፍ እየተከተለ ወደ ደቡብ ሲጓዝ በያረፈበት ቦታ እስከ ካሜሩን ድረስ የንግድ ኬላዎችን አቋቋመ። ባቋቋማቸው የንግድ ኬላዎች ከኢትዮጵያዊያን ጋር የተጠቃረዙ (በተለይ) የወርቅ ንግድ ያካሂዱ ነበር። ሐኖ በምእራብ አፍሪካ ከኢትዮጵያዊያን ጋር ያካሂደው የነበረው ንግድ የተቋረጠው (በ146 ዓመተ ዓለም) ሮማውያን ካርቲዎችን በጦርነት አሸንፈው በቁጥጥራቸው ውስጥ ሲያደርጓቸው ነው (J. E. Harris, 1998, pp.49-50)።

በምእራብ አፍሪካ ይኖር የነበረው ጥቁር ሕዝብ “ኢትዮጵያ” በሚለው ስም በመታወቁ በዚያ በኩል ያለውን (የአትላንቲክ) ውቅያኖስ “የኢትዮጵያ ውቅያኖስ” እያሉ ይጠሩት ጀመር። በምእራብ አፍሪካ በኩል “የኢትዮጵያ ውቅያኖስ” ተብሎ የተጻፈባቸው ካርታዎች ብዙ ናቸው።

ካርታ 3. የኢትዮጵያን (የአፍሪካን) ዝቅተኛና ከፍተኛ መሬቶች እሚያሳይ ካርታ

ካርታ 3 “ኢትዮጵያ” የተሰኘው ቃል “አፍሪካ” ከተሰኘው ቃል (በአውሮፓውያን እይታ) ልዩነት እንደሌለው ያመለክታል። ረባዳው ኢትዮጵያ “Lowet Ethiopia” በሚል በሳሄል አካባቢ ከምእራብ ወደምስራቅ አገራት የተጻፈው (ከምስራቃዊ አፍሪካ ጋር ሲነጻጸር) ረባዳማ መሬት የሚባዛበትን የአፍሪካ ክፍል የሚያሳይ ነው። ከፍተኛው ኢትዮጵያ “Upper Ethiopia” ተብሎ በምስራቃዊ አፍሪካ አካባቢ የተጻፈው ደግሞ ከምእራባዊው አፍሪካ ሲነጻጸር ተራራማ መሬት የሚባዛበት፣ ከባሕር ጠለልም ከፍ ብሎ የሚገኝ ሰፊ ምድር መኖሩን የሚያሳይ ነው። አሁን ሀገራችን በሆነችው አካባቢ የተጻፈው “Abyssinia” የሚል ነው። የጥንቶቹ ግሪኮች ያረካከሷቸው ጥቁር ሕዝቦች የሚገኙበት የስህራ ደቡባዊ ጠርዝ አካባቢ “Negro Land” ተብሎ ተጽፎበታል። ከግብጽ በስተደቡብ በዐባይ ሸለቆ አካባቢ ያለው፣ በግሪኮቹ የተወደሰው አካባቢ “Sudra”/ሱዳን? ተብሎ ተጽፎበታል።

ይህ ካርታ (ካርታ 3) የሚያሳየን የአውሮፓውያንን ግንዛቤ (perception) በተመለከተ ኢትዮጵያና አፍሪካ ልዩነት የሌላቸው መሆኑን ነው። ሁለቱም ቃሎች ጥቁሩን ሕዝብና ጥቁሩ ሕዝብ የሰፈረበትን ምድር/አህጉር እሚያሳዩ ናቸው። ይህንን አመለካከት አፍሪካዊያንም ይጋሩት ነበር።

የኢትዮጵያዊነት መለያ ከጊዜ ጊዜ እየላላና እየደበዘበ ቢሄድም አፍሪካዊያን (እስከ አሁን ሰባተኛው ክፍለ ዘመን መጀመሪያ ድረስ ምድራቸውን “ኢትዮጵያ” ራሳቸውን “ኢትዮጵያዊያን” በማድረግ ነበር ማንነታቸውን የሚገልጹት። ለምሳሌ ያህል አንድ ካሱዩታ የተባለ (በፖርቱጊዞች ክርስትና ተነስቶ ስሙን ሣልሳዊ አልባሮ ያሰኘ) የኮንጎ ንጉሥ፣ በስሩ የነበሩ የክፍለ ሀገር ቱጃር አገረ-ገዦች ተዕዛዙን ከመጣስ አልፈው ሥልጣኑን ሊቀናቀኑት በመፈለጋቸው፣ ከሮሙ ፓፓስ (አቡነ ፓውሎስ አምስተኛ) የመሳሪያ እርዳታ ሲጠይቅ ከጻፈው ደብዳቤ ለዚህ ጽሑፍ እርባና ያለው እንደሚከተለው ተቀንጭቦ ቀርቧል።

Alvaro III to Pope Paul V
25 October 1617

Very Holy Father, Myself, Dom Alvaro the third, by divine grace, augmenter of the faith of Jesus Christ and defender of the faith in **these lands of Ethiopia, king of the very ancient kingdom of Congo, Angola, Matamba, Ocanga and of the Ambandu, here and beyond the marvelous river Zaire (Congo) and of many other kingdoms and neighbouring sovereignties** humbly request (R.O. Collins and J.M. Burns, 2007, pp.84-87)።

ከዚህ ደብዳቤ የመካከለኛውና የደቡባዊው አፍሪካም “ኢትዮጵያ” በሚል ይታወቅ እንደነበር እንረዳለን። ሰዎቹም ራሳቸውን “ኢትዮጵያዊ” አርገው ይቆጥሩ ነበር ማለት ነው። አፍሪካዊያን “ኢትዮጵያ” የሚለውን የጋራ (የቀለም) መለያቸውን እየረሱ የመጡት፣ በ15ኛው መቶ ክፍለ ዘመን በአትላንቲክ ውቅያኖስ በኩል (ፖርቱጊዞች የከፈቱላቸውን መንገድ ተከትለው) አውሮፓውያን በምእራብ አፍሪካ በየጠረፉ የንግድ ኬላዎች ከፍተው ከየጎሳው ቆሮዎች ጋር ውል መፈራረም ሲጀምሩ ነው።

አውሮፓውያኑ ከጠረፍ ኬላዎቻቸው ሁነው ንግድ ሲጀምሩ፤ ሀ) ኬላዎቹን ተከትለው በጠረፍ አካባቢ አዳዲስ ከተሞች ማብብ ጀመሩ፤ ነባሮቹ ከተሞች ይበልጥ አደጉ። ለ) ውስጥ (በሳራማው የአፍሪካ ምድር/Savannah) በናይጅር ወንዝ ገበቴ ፈክተው የነበሩት (የጥንታዊ ጋና፣ የሶንጋይ፣ የካኖ፣ ወ.ዘ.ተ) ከተሞች እየቀዘቀዙና እየከሰሱ ሄዱ። ሐ) አውሮፓውያኑ ካመጡት ንግድ ጋር ያመለካከትና የባህል ለውጥ አብሮ መጣ። መ) አውሮፓውያኑ ባንድ “ኢትዮጵያዊነት” ያዩት የነበረው ጥቁር ሕዝብ በጎሳና በቋንቋ የሚለያይ መሆኑን ሲረዱ “በኢትዮጵያዊነት” ከሚጠሩት ይልቅ በየጎሳ ስሙ መጥራት ጀመሩ። የጎሳ ልዩነቶቹንም በማግለጥ በኢትዮጵያዊነቱ (በጥቁር ሕዝብነቱ) ያለውን አንድነት፣ የጋራ መለያውን አደበዘዙት፤ በመጨረሻም ከናካቴው እንዲረሳ አደረጉት። ኢትዮጵያዊው (አፍሪካዊው) ሕዝብም ያንድነቱን መለያ “ኢትዮጵያዊነቱን” ጥሎ በየጎሳው ተለያይቶ ሲናቆር፣ በመጨረሻ (ከ400 ዓመታት በኋላ በ19ኛው መቶ ክፍለ ዘመን መገባደጃ ላይ) የአውሮፓ ቅኝ ገዢዎች እንደፈለጉ የሚጋልቡት፣ የሚጭኑት፣ ባለንጋ እሚገርፉት አጋሰስ ሆነ።

ምንጊዜም ስም ወይ ይገናል/ይወደሳል፣ ወይ ይረከሳል፣ ወይ ይረሳል። በመጀመሪያ ያፍሪካን አህጉር አጠቃ(ል)ሎ እስያን ሁሉ የሸፈነው ገናናው “ኢትዮጵያ”(የጥቁር ሕዝብ መኖሪያ) እየጠበበ ሂዶ በአፍሪካ አህጉር ተወሰነ። በአፍሪካ አህጉርም ቀስ በቀስ እየደበዘዘና እየተረሳ ሂዶ ባሁኑ ጊዜ የኢትዮጵያዊነት አርማ እየተውለበለበ የሚገኘው በሀገራችን (በኢትዮጵያ) ብቻ ነው።

በዚህ (የአባቶቻችን፣ የአያት ቅድመ አያቶቻችን ነፍስ ይማር እንጂ) ልንኮራ ይገባል። ጀሯችን እስከሚሰለች ድረስ ተደጋግሞ የሚወሳው አኩሪ ታሪክ የትናንቱ የአድዋ ድል ብቻ ነው። ግን ከዚያ ቀደም የሚል ሌላ ሌላም አኩሪ ታሪክ አለን።

ቀድሞ ብዩ ጀሯርድ ማሴይ (Gerard Massey) የተባሉትን የሃይማኖት ተመራማሪ ጠቅሼ እንደገለጸኩት የክርስትናን ፍልስፍና (origin of Christian philosophy) መሠረት የጣሉት ጥቁሮቹ (Kemet/ancient Egyptians) ጥንታዊ ግብጻውያን ናቸው። በኋላም እነሐሜር፣ እነሂሮዶቱስና እነዲዮዶረስ እንደገለጹት የግብጽና ሌላው የዐባይ ሸለቆ ሕዝብ በአማልክት የተወደደ፣ ሃይማኖተኛና ፍትሕ አዋቂ እንደነበር ጽፈዋል። ከብዙ ሽህ ዓመታት በኋላ ግብጽ በሮማውያን እጅ ውስጥ በገባችበት ዘመን (በ300 ዓመተ ምህረት አካባቢ) ያዕቆባውያን (Jacobite) የተባሉ ክርስቲያን ካህናት ከአልግዛንድሪያ ተነስተው ለኑቢያ (ለኋለኞቹ ኩሾች) መንግሥታትና ሕዝቦች (ለኖባቲያ/Nobatia፣ ለማኩሪያ/Makuria፣ ለአልዋ/Alwa) የሰበኩትን የክርስትና ሃይማኖትን ተከታይ አርገዋቸው ነበር። በረዥም ዘመን መዳቀልና በወረራም ጭምር ዐረብ የሆኑት ግብጻውያን (በ641 ዓመተ ምህረት) በግድ/በጦር ኃይል እስልምናን ሲቀበሉ፣ እነዚህ (ከግብጽ በስተደቡብ የነበሩ) የኑቢያ መንግሥታትና ሕዝቦች ግን በግዴታ እስልምናን እንዲቀበሉ የደፈራቸው አልነበረም። እነዚህ የኑቢያ መንግሥታትና ሕዝቦች ለቁጥር እሚያዳግቱ ብዙ ቤተክርስቲያናት ስርተው እንደነበር በሱዳን ውስጥ የሚገኙ የቤተክርስቲያን ፍርስራሾች ማስረጃዎች ናቸው። አሁን ግን በሱዳን ውስጥ የዚያ ክርስትና ሃይማኖት ቅሪት መሆኑን እሚያሳይ (አምላኪዎች/አባላት ያሉት) ቤተክርስቲያን አይገኝም። ያንን ካልግዛንድርያ ካህናት ጋር ግንኙነት የነበረውን መሠረተ-ጥቁር፣ አፍሪካዊ (የአርቶዶክስ ተዋህዶ ቤተክርስቲያን) ሃይማኖት እስካሁን አጥብቀን ይዘን የምንገኝ እኛ (ኢትዮጵያውያን) ብቻ ነን። ይኸም ሌላ አኩሪ ታሪክ ነው።

ስሜት አሸንፎኝ ወደ ሀገራችን ታሪክና ቅርስ ጠባቂነት ገባሁ እንጂ፣ ዋናው ትኩረቱ ሌሎቹ አፍሪካዊያን (ኢትዮጵያውያን) የጥቁር ሕዝቦች አንድነት አርማ የሆነውን “ኢትዮጵያዊነት” ለ400 ዓመታት ያህል ረስተውት ከቆዩ በኋላ በጭንቅ ጊዜ እንዴት እንዳስታወሱት ለመግለጽ ነበር።

ሌሎቹ ኢትዮጵያዊያን (አፍሪካዊያን) የረሱትን፣ አርማቸውና ያንድነት መለያቸው የሆነውን “ኢትዮጵያ” የሚለውን ቃል ያስታወሱት የቅኝ ገዢዎችን ከባድ ቀንበር መሸከም ሲሳናቸው (በ1920ዎቹ) ነበር። ይህንን የጥቁር ሕዝቦች አርማ (ኢትዮጵያዊነት) ለመጀመሪያ ጊዜ ይዘው የተነሱት፣ የባርነትን ስቆቃ የቀመሱትና ያሸተቱት፣ ታሪክ እንደሌለው ሕዝብ በንቀትና በውርደት ይኖሩ የነበሩት ጥቁር አሜሪካዊያንና የካሪቢያን ደሴቶች ነዋሪዎች (ጥቁር ሕዝቦች) ነበሩ።

ከምእራብ አፍሪካ ታፍነው ተወስደው የነበሩት በካሪቢያን ደሴቶችና በአሜሪካ ይኖሩ የነበሩት፣ ወደመጡበት ሀገራቸው (ወደ ኢትዮጵያ/አፍሪካ) ለመመለስ፣ “በጥንታዊ ወላጆቻችን ምድር፣ በናይጀር ወንዝና በዐባይ ወንዝ ተፋሰስ ውስጥ እጩ ብለን እናርፋለን” በሚል ራእይ “ኢትዮጵያዊነት”/Ethiopianism) የተሰኘ ንቅናቄ መሠረቱ፣ይህንንም ንቅናቄ ከጊዜ ወደ ጊዜ እያጠናከሩ ሄዱ (L.E. Barrett, Sr. pp.78-80)።

ቀደም ብዩ የጠቀስኩት ጀሯርድ ማሴይ (Gerard Massey) አፍሪካን አስመልክቶ የተናገረውን እንደገና ላስታውሳችሁ።

----- Those who invaded Kemet/ancient Egypt created “Greek philosophy”, Christianity and Islam. As a part of the process of domination each invading group claimed authorship of the knowledge-base and technology they appropriated from their victims. **Christianity is, but stolen Kemetic/Egyptian religious philosophy and spirituality including its rituals and beliefs, reframed in an Aryan image.** (kemetway.com/masseyhtml, last accessed February, 2017, emphasis added).

ጀሯርድ ማሴይ የሚነግረን፣ ሀ) የክርስትና ሃይማኖት ከከመት (ከጥንታዊ ጥቁር ግብጻውያን) የሃይማኖት ፍልስፍና እስከነ ሥነ-ሥርዐቱ የተሰረቀ መሆኑን ነው፣ ለ) ይህ የተሰረቀ ሃይማኖት ለወራሪዎቹ ነጮች (Aryans) እንዲያመች ሁኖ የተቀረጸ ነው። ወራሪዎቹና ሌቦቹ ነጮች ራሳቸውን የጥሩ ነገር ተምሳሌት ለማድረግ፣ እግዚአብሔርን ነጭ፣መላእክትን ነጭ፣ ክርስቶስን ነጭ፣ ማርያምን ነጭ እደረጉቸው። የፍልስፍናው አመንጪ የሆነውንና በአማልክትም ዘንድ ተወዳጅ የተባለውን ጥቁር ሕዝብ ግን በመጥፎ ሊሰሉት ስለፈለጉ፣ ሰይጣንን ከነሠራዊቱ ጥቁር አደረጉት። ይህንን የነጮች ሴራ በመቃዎም (በኢትዮጵያዊነት አርማ ስር የተነሱት) የሰሜን አሜሪካ ጥቁር ሕዝቦች እግዚአብሔር ጥቁር ነው፣ ክርስቶስ ጥቁር ነው፣ መላእክት ሁሉ ጥቁሮች ናቸው፣ ድንግል ማርያምም ጥቁር ነች አሉ። ሰይጣን ከነሠራዊቱ ግን ነጭ ነው አሉ።

ጆርጅ ሊየል (George Liele) የተባሉ አሜሪካዊ ባሪያ (በ1784 ዓ.ም) ለመጀመሪያ ጊዜ ጥቁሮች እሚያመልኩበት “የኢትዮጵያ ባፕቲስት ቤተክርስቲያን” በሚል ስያሜ በጃማይካ ከፈቱ (L.E. Barrett, Sr. 1992, pp.96)። በ1788 ዓ.ም. በአሜሪካ (ሳቫና ጆርጂያ ውስጥ) የመጀመሪያው የኢትዮጵያዊያን (የጥቁሮች) ባፕቲስት ቤተክርስቲያን ተከፈተ። “እግዚአብሔር ጥቁር ነው” ከሚለው አመለካከት በመነሳት በአሜሪካ ዴትሮይት (Detroit) የጥቁር ማርያም (Black Madona) ቤተክርስቲያን ለመጀመሪያ ጊዜ ተቋቋመ። በዚህና ይህንን በምሳሌ ፀረ-ነጭ አቋም ያላቸው ብዙ (ወደ 6000 የሚሆኑ) የኢትዮጵያዊያን (የጥቁሮች) ቤተክርስቲያናት (Ethiopianist Churches) በሰሜን አሜሪካ በብዛት እንደ እንጉዳይ ተፈለፈሉ (L.E. Barrett, Sr. 1992, pp.74-80)። እነዚህ ሁሉ ወደ ሀገራችን እንመለሳለን (back to our homeland) ብለው ወሰኑ። “ኢትዮጵያ/አፍሪካ በዓለም ዙሪያ ተበትነው ለነበሩ ጥቁሮች ሁሉ መሰባሰቢያ የምትሆን የቃል ኪዳን ምድር ሆና ተወሰደች። “አምላካችን የኢትዮጵያ/የጥቁር ሕዝቦች አምላክ ነው” አሉ።

ይህንን ወደ “ኢትዮጵያ/አፍሪካ” የመመለስ እንቅስቃሴ በግምባር ቀደምነት ይመሩ የነበሩት (Universal Negro Improvement Associatio, UNIA የተሰኘውን ዓለም አቀፍ የኢትዮጵያውያን/የጥቁር ሕዝቦች ድርጅት ያቋቋሙት) ጃማይካዊው ማርክስ ጋርቪይ ነበሩ። ራእያቸው በዓለም የተበተኑት ኢትዮጵያዊያን (ጥቁር ሕዝቦች) ሁሉ ወደሀገራቸው (ወደ አፍሪካ) ተመልሰው በፌዴራል ሥርዐት የተዋቀረ አንድ ኢትዮጵያዊ (የጥቁር ሕዝቦች) መንግሥት ለማቋቋም ነበር። ሁሉ-አቀፍ “የኢትዮጵያ ብሔራዊ መዝሙር” (The Universal Ethiopian Anthem) ሳይቀር አዘጋጅተው ነበር። የጋናው ከዋሚ ኒክሩማ የማርክስ ጋርቪይን ራእይ እውን ለማድረግ ይጥሩ እንደነበር ይነገርላቸዋል። የፓን አፍሪካ እንቅስቃሴም (Pan African Movement) የተጀመረው በነዚህ በአሜሪካ፣ በካሪቢያን ደሴቶችና በአውሮፓ ውስጥ ይኖሩ በነበሩት ጥቁር ታጋዮች ነው።

በአፍሪካ ውስጥ በቅኝ ግዛትነት ይጨነቁ የነበሩ አፍሪካዊያንም ከቅኝ ገዥዎቻቸው ጋር ለመፋለም ይዘውት የተነሱት ዓርማ “ኢትዮጵያ” የሚለውን (የጥቁር ሕዝቦች መለያ) ቃል ነው። እንደ መፈክር አንግበው የተነሱት በመዝሙረ ዳዊት 27:31 ላይ “መኳንንት ከግብጽ ይወጣሉ፣ ኢትዮጵያ እጆቿን ወደ እግዚአብሔር ትዘረጋለች” የሚለውን አጽናኝ ቃል ነበር። በዚህ አጽናኝ ቃል በመመራት፤

- በደቡብ አፍሪካ (በ1921) ሄኖክ ምጊጂማ (Enoch Mgijima) በሚባል ሰው መሪነት “የእስራኤል ልጆች ቤተክርስቲያን፣ (Church of the Children of Israel) የተባለ ነፃ ቤተክርስቲያን ተቋቋመ። በዚህ ቤተክርስቲያን መተከል ሳቢያ ከነጮች ጋር በተቀሰቀሰው ግጭት 163 ጥቁሮች እንደሞቱ እና 129 እንደቆሰሉ ይነገራል (B. Davidson, 1995, p.26)።
- በኮንጎ (በ1921 ዓ.ም.) ስምዖን ኪምባንጉ (Simon Kimbangu) በተባለ ሰው አስተባባሪነት “የክርስቶስ ቤተክርስቲያን በዚህ ምድር” (Church of Jesus Christ on this Earth) የተባለ ነፃ ቤተክርስቲያን ተቋቋሞ ከገዢዎቹ (ከቤልጅኖም ሰዎች) ጋር በተፈጠረው ግጭት ብዙ ሕዝብ አለቀ። በቤተክርስቲያኑ ውስጥ በሚደረገው የፖለቲካ ቅስቀሳ የተነሳ በቤልጅኖሞች ተቀጥሮ የሚሰራው ሰራተኛ ከዘበኞች ጀምሮ ግብር አንከፍልም አለ (እንደላይኛው)።

እነዚህ ቤተክርስቲያናት የፖለቲካ ቅስቀሳ የሚካሄድባቸው፣ አባላት የሚመለመሉባቸውን የትግል ስልት የሚቀየሰባቸውና ነፃ አውጭ ድርጅቶች (liberation movements) የሚፈልቁባቸው ሆኑ። ነፃ የኢትዮጵያዊያን/የአፍሪካዊያን ቤተክርስቲያናት ከቅኝ ገዥዎች ቁጥጥር ውጭ (out of control) በመሆናቸው፣ በትግል ስልትነታቸውም አመርቂ ውጤት በማሳየታቸው፣ ባጭር ጊዜ ከስሃራ በታች የሚገኙትን ሀገሮች በሙሉ (ባጭር ጊዜ) አጥለቀላቸው። እነዚህ በሃይማኖት ሽፋን ከቅኝ ገዥዎች ቀምበር ለመላቀቅ የተደረጉ የአፍሪካዊያን ትግሎች “የኢትዮጵያዊያን እንቅስቃሴ” (Ethiopianist movement) በመባል ይታወቃሉ።

ይህ ሁሉ እሚያሳየን “ኢትዮጵያ” የተሰኘው ቃል የጥቁር ሕዝቦች ሁሉ የጋራ መለያ መሆኑን ነው። እስካሁን እንደዘረዘርኩት የጥቁር ሕዝቦች ሁሉ ይረዱት የነበረውም (ከኛ በስተቀር) ይህንኑ ነው። “ከኛ በስተቀር” ያልኩበት ምክንያት “ኢትዮጵያ” የሚለው ቃል በተነሳ ቁጥር የኛ ብቻ (የግላችን) አርገን የመተርጎምና የማጥበብ ዝንባሌ ያለን ስለመሰለኝ ነው። እግዚአብሔር በታምሩ ትልቅ ራእይ ያላቸው መሪዎች ቢሰጡን ይህንን “ኢትዮጵያ” የተሰኘ የጥቁር ሕዝቦች መጠሪያ ቃል በመጠቀም የአፍሪካን መንግሥታትና ሕዝቦች ለማቀራረብና ብሎም የነማርክስ ጋርቪይን የፌዴራሊዝም ሕልም እውን ማድረግ ይቻል ይሆናል። ዓለም የሚሄድበት አቅጣጫም ልዩነትን እያጠበቡ አንድነትን እያጠነኩ አብሮ መጓዝን ስለሆነ (ቢያንስ ቢያንስ) እንደ ሩቅ ጊዜ እቅድ ቢያዝ መልካም ነበር። እንደዚህ ትልቅ ስንመኝ ነው የውስጥ ትርኪ ምርኪ ነገሮችን የምንንቀውና መናቆር የምናቆመው። ይህን በተመለከተ ለሕዝብ ቁመናል ከምትሉ ፖለቲከኞች ብዙ ይጠበቃል።